

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Žižkovo náměstí 5, 77140 Olomouc

Zkušební okruhy ke státní rigorózní zkoušce z PEDAGOGICKÉ PSYCHOLOGIE

1. Předmět pedagogické psychologie (poslání pedagogické psychologie a její vývoj, zařazení pedagogické psychologie v systému psychologických věd, okruhy problémů pedagogické psychologie).
2. Metody v psychologii (pozorování, experiment, rozhovor, dotazník, anamnéza, analýza produktů žákovy činnosti, psychologické testy, sociometrické metody). Aplikace metod v posuzování a hodnocení žáka.
3. Psychologická problematika motivace (teorie motivace a motivační činitelé, typy motivace). Motivace a pedagogický kontext (např. výkon, cíle, zaujetí, činnost, aspirace atd.), motivace v souvislosti s emocemi (vliv emocí na motivaci), faktory ovlivňující motivaci (věk, pohlaví, vyučovaný předmět atd.).
4. Problematika osobnosti v psychologii, teorie osobnosti, determinace osobnosti. Osobnost žáka (osobnostní charakteristiky žáka, které ovlivňují vztah ke školnímu výkonu – výkonová motivace, úspěch, neúspěch).
5. Vymezení pojmu učení (učení v širším a užším pojetí), druhy učení a jejich dopad (podstata) v pedagogickém procesu učení (klasické, instrumentální a zástupné podmínování, senzomotorické, verbální, pojmové, problémové učení). Konstruktivistické pojetí učení. Obecné zákony učení (opakování, transfer, zpětná vazba, motivace).
6. Emoce v edukačním procesu (psychologická charakteristika a vlastnosti emocí, projevy emocí). Pozitivní a negativní emoce ve škole, emocionální aspekty učení (tréma, úzkost a strach, úzkostní žáci, hněv, zlost). Rozvoj pozitivních emocí ve výchovně vzdělávacím procesu. Emoční inteligence, její projevy a zdroje.
7. Styly učení (geneze, teorie stylů učení, diagnostika stylů učení, intervence ovlivňující styly učení), kognitivní styl. Vyučovací styly (faktory ovlivňující vyučovací styl učitele), typologie vyučovacích stylů (jejich charakteristika), možnosti ovlivnění vyučovacího stylu.
8. Tvořivost a faktory ovlivňující tvořivost, inteligence (vymezení inteligence - teorie inteligence např. CH. E. Spearmanova, H. E. Gardnerova multidimenzionální, R.B. Cattelova atd.). Tvořivost a inteligence, rozvoj tvořivosti v pedagogickém procesu.
9. Pojetí školního úspěchu a neúspěchu, kauzální atribuce, atribuční styly a naučená bezmocnost. Žáci selhávající a neprospívající. Žáci nadaní a talentovaní. Možnosti nápravy učebních potíží.
10. Žák a učitel ve vzájemné interakci. Učitelův vyučovací styl a jeho postoje k žákům, učitelova očekávání vůči žákům. Psychologická podstata komunikace mezi učitelem a žákem, faktory ovlivňující komunikaci.

11. Možnosti ovlivnění žákova chování. Psychologické aspekty odměňování a trestání (role odměn v životě žáků, frekvence odměňování – intermitentní odměňování, inflace odměny, druhy odměn, tresty, druhy trestů, vliv trestů na žáky)
12. Psychologická problematika poruch chování. Agrese ve škole. Šikana a kyberšikana, (kritéria pro diagnostikování šikany = ne vše je šikana), příčiny, projevy, možnosti nápravy.
13. Problematika zátěžových situací, stres, frustrace, konflikt. Reakce jedince v zátěžových situacích, zvládání zátěže. Příklady projevů emoční maladaptace.
14. Mentální hygiena učitele a žáka. Režim práce a odpočinku, uplatnění duševní hygieny ve výchovně vzdělávacím procesu. Aplikace duševní hygieny ve vyučování (známkování, struktura hodiny, přestávky apod.).
15. Syndrom vyhoření. Definice, rozvoj a příznaky. Příčiny syndromu vyhoření. Skupiny ohrožené syndromem vyhoření. Prevence. Učitel a syndrom vyhoření.

Topics for the state rigorous examination in EDUCATIONAL PSYCHOLOGY

1. Educational psychology (mission of educational psychology and its development, classification of educational psychology in the system of psychological disciplines, issues of educational psychology).
2. Methods in psychology (observation, experiment, interview, questionnaire, medical history, analysis of students' products, psychological tests, sociometric methods). Application of methods in student's assessment and evaluation.
3. Psychological issues of motivation (theory of motivation and motivational factors, types of motivation). Motivation and educational context (e.g. performance, goals, engagement, activity, aspirations, etc.), emotional motivation (influence of emotions on motivation), factors affecting motivation (age, gender, subject, etc.)
4. Personality from a psychological perspective, theory of personality, determination of personality. Student's personality (personality characteristics that affect student's academic performance: performance motivation, success, failure).
5. Definition of learning (broader and narrower concept of learning), types of learning and their impact (principle) in the teaching process (traditional, instrumental and substitute conditioning, sensorimotor, verbal, conceptual, problem learning). Constructivist concept of learning. General learning laws (repetition, transfer, feedback, motivation).
6. Emotions in the educational process (psychological characteristics and properties of emotions, manifestations of emotions). Positive and negative emotions in school, emotional aspects of learning (stage fright, anxiety and fear, anxious students, anger, rage). Development of positive emotions in the educational process. Emotional intelligence, its manifestations and resources.

7. Learning styles (genesis, theory of learning styles, diagnosis of learning styles, interventions that affect learning styles), cognitive style. Teaching styles (factors that affect teaching styles), school style typology (characteristics), ways of affecting teaching styles.
8. Creativity, factors that affect creativity, intelligence (definition of intelligence – theory of intelligence for example by C. E. Spearman, multidimensional theory by H. E. Gardner, R. B. Cattell, etc.) Creativity and intelligence, development of creativity in the educational process.
9. Concept of school success and failure, causal attribution, attribution styles and learned helplessness. Student failure. Gifted and talented students. Remedy of learning difficulties.
10. Student-teacher interaction. Teaching style and teacher's attitude to students, teacher's expectations towards students. Psychological principle of teacher-student communication, factors affecting communication.
11. Influencing student behaviour. Psychological aspects of reward and punishment (the role of rewards in students' lives, frequency of rewarding – intermittent rewarding, inflation of rewarding, types of rewards, punishment, types of punishment, effect of punishment on students).
12. Psychological problems of behavioural disorders. Aggression in school. Bullying and cyberbullying (criteria for diagnosing bullying = not everything is bullying), causes, manifestations, remedy.
13. Problem situations, stress, frustration, conflict. Reactions of individuals in problem situations, stress coping. Examples of emotional maladaptation symptoms.
14. Teacher's and student's mental hygiene. Work and rest regimen, application of mental hygiene in the educational process. Application of mental hygiene in teaching (marking, lesson structure, breaks, etc.)
15. Burnout syndrome Definitions, development and symptoms. Causes of burnout syndrome. Groups at risk of burnout syndrome. Prevention. Teacher and burnout syndrome.

Základní povinná literatura:

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7066-534-3.
ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7178-463-X.
FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4.
MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
PLEVOVÁ, I., PETROVÁ, A. *Vybrané kapitoly z obecné psychologie*. Ostrava: OU, 2019.
PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2017.
URBANOVSKÁ, E. *Škola, stres a adolescenti*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2561-0.

Rozšiřující literatura :

AUGER, M., BOUCHARLAT, CH. *Učitel a problémový žák*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-907-0.
BRADBERRY, T., GREAVES, J. *Emoční inteligence*. Brno: BizBooks, 2013. ISBN 978-80-265-0039-1.
CANGELOSI, S. J. *Strategie řízení třídy*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-083-9.
ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7066-534-3.
ELLIOTT, J., PLACE, M. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0182-0.
FENSTERMACHER, G. D., SOLTIS, J. F. *Vyučovací styly učitelů*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-471-7.
FISHER, R. *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-120-7.
FRANKL, V. E. *Vůle ke smyslu*. Brno: Cesta, 1994. ISBN 80-85139-29-2.
GRECMANOVÁ, H., URBANOVSKÁ, E. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN 978-80-85783-73-5.
HENNIG, C., KELLER, G. *Antistresový program pro učitele*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-093-6.
KOHOUTEK, R. a kol. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství, 1996. ISBN 80-85867-94-X.
KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.
KOVALIKOVÁ, S., OLSENOVÁ, K. *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála, 1995. ISBN 80-901873-0-7.
KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak zvládat stres*. Praha: Grada Avicenum, 1994. ISBN 80-7169-121-6.
KULIČ, V. *Psychologie řízeného učení*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0447-5.
KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0052-9.
KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.
MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7.
MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém?* Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-00-3.
MÍČEK, L., ZEMAN, V. *Učitel a stres*. Opava: Vade Mecum, 1997. ISBN 80-86041-25-5.
NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
NOVÁK, T. *Jak se zbavit stresu*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-758-3.
PETROVÁ, A. *K problematice psychologie existence*. Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-244-8.
PLEVOVÁ, I. *Kauzální atribuce aneb jak pátráme po příčinách životních událostí*. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN 978-80-85783-84-1.
POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-570-9.
SCHNEIDEROVÁ, A. *Pedagogická psychologie (Psychologie řízeného učení)*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-240-8.
STUHLÍKOVÁ, I., PROKEŠOVÁ, L. *Zvládání emočních problémů školáků*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-534-2.
VESTER, F. *Myslet, učit se ...a zapomínat?* Plzeň: Nakladatelství Fraus, 1997. ISBN 80-85784-79-3.

(Ke dni 9. 10. 2020)